

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 29/2009 vp

Valtioneuvoston selvitys: Euroopan unionin uuden kestävän kasvu- ja työllisyysstrategian painopisteet — Lissabonin strategian jatko vuo- den 2010 jälkeen

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 14 päivänä lokakuuta 2009 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen: Euroopan unionin uuden kestävän kasvu- ja työllisyysstrategian painopisteet — Lissabonin strategian jatko vuoden 2010 jälkeen (E 128/2009 vp) talousvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- finanssineuvos Ilkka Kajaste, valtiovarainministeriö
- tutkimusneuvonantaja Kari Alho, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
- ekonomisti Petri Mäki-Fränki, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT
- johtaja Jaakko Kiander, Palkansaajien tutkimuslaitos PT
- vastaava ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Lissabonin strategian ohjelmakausi päättyy vuonna 2010. Uutta strategiaa on valmisteltu kevästä 2008 lähtien. Uusi strategia on tarkoitus hyväksyä Espanjan puheenjohtajuuskaudella keväen 2010 aikana.

Maailmantaloudessa on syvän taantuman jälkeen koittamassa aiempaa hitaamman kasvun kausi. Kasvun hidastuminen pakottaa entistä selkeämmin huolehtimaan kilpailukyvystä, jotta Eurooppa menestyy yhä kiristyvillä globaaleilla markkinoilla. Samalla talouskriisin kielteisten työllisyys- ja sosiaalivaikutusten torjunta on koko EU:n yhteinen haaste. Uusi kestävä kasvu-

ja työllisyysstrategia on nyt globaalin kriisin jäljiltä entistäkin tärkeämpi. Uuden strategian kohdentaminen kestäväan kasvuun ja korkeaan työllisyyteen on välttämätöntä, mutta tuottavuuden nostamiseen ja kasvun vauhdittamiseen on haettava entistä aktiivisemmin myös uusia keinoja. Laaja-alaisiin poliittisiin haasteisiin vastaaminen on mahdollista vain tiivistämällä eri politiikkasektoreiden yhteistyötä.

EU:n kasvupotentiaali vaikeutuu väestön nopean ikääntymisen seurauksena. Myös ilmastonmuutoksen vastainen työ ja globalisaatio vaikuttavat EU:n kasvuun. Taantuman ohella nämä ilmiöt vaikuttavat voimakkaasti yritystoiminnan

edellytyksiin, työntekijöiden osaamistarpeisiin sekä kansalaisten toimeentuloon ja hyvinvointiin. Syvä taantuma on syönyt kasvun eväitä. Investointeja on jäänyt tekemättä ja työllisyys on heikentynyt, mikä uhkaa johtaa pitkäaikaistyöttömyyden ja syrjäytymisen lisääntymiseen. On muistettava, että pidemmälläkään tähtäimellä talous ei palaa entiselle kasvu-uralle, koska taantumän jälkeiset kasvun edellytykset ovat mm. väestön ikääntymisen takia entistä heikommat. Monilla EU:n kannalta keskeisillä toimialoilla, kuten esimerkiksi autoteollisuudessa ja rahoitussektorilla, on käynnissä rakennemuutos, joka tulee vaikuttamaan maiden ja alueiden kasvumahdollisuuksiin. Tämä koskee myös Suomea esimerkkinä metsäteollisuus.

Suuri haaste on katsoa kauas, kun tämänhetkiset ongelmat vievät kaiken huomion. Talouden suuntaa on muutettava: julkisen talouden kestävyys on palautettava, kilpailua mahdollisesti vääristävät valtiontuet eivät saa jäädä pysyviksi, eikä EU voi tinkiä sisäisestä tai ulkoisesta avoimuudestaan. Elvytyksen varjolla ei saa heikentää strategian pitkän aikavälin tavoitteita. Ilmastomuutoksen torjuntaan ja resurssitehokkuuden parantamiseen on siittä huolimatta kannustettava aiempaa tehokkaammin mm. tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan avulla, jotta saadaan aikaan uutta kasvua ja työllisyyttä.

Uuden strategian linjausten tulee näkyä sekä EU-tason päätöksenteossa että jäsenvaltioiden rakenneuudistuspolitiikassa. Strategian vahva poliittinen kytkentä kansalliseen politiikkaan on edellytys poliittisen omistajuuden vahvistamiseksi.

Valtioneuvoston kanta

Kilpailukyvyn edistämiseksi EU tarvitsee kestävään kasvuun ja työllisyyteen keskittyvää strategiaa myös vuoden 2010 jälkeen. Euroopan kasvun on perustuttava ekotehokkaaseen ja vähähiiliseen talouteen. Sisämarkkinat ovat yhä EU:n kilpailukyvyn perustekijä. Väliaikaisista valtiontukijoustoista on luovuttava pian. Julkisen talouden tasapaino on merkittävää EU:n kilpailukyvyille.

Panostaminen koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin (ns. osaamiskolmio) on keskeistä EU:n kilpailukyvyille. Osaamispotentiaalia on hyödynnettävä paremmin ja tuottavuutta on tehostettava. Yrittäjyydellä ja tieto- ja viestintätekniologioilla on tässä keskeinen rooli. Työllisyyskehitys on keskeinen hyvinvointitekijä. Työllisyysasteen nostaminen on olennaista. Työntekijöiden osaamiseen pitää panostaa. Sosiaali- ja terveystalouden sekä tasa-arvon huomioiminen on tärkeää uudessa strategiassa. Tasapainoisella yhteiskunnallisella kehityksellä on olennainen merkitys kasvun edellytyksille ja työllisyydelle.

Strategian ulkoisen ulottuvuuden vahvistaminen on keskeinen tavoite. EU:n normeja ja standardeja tulisi viedä tehokkaammin EU:n ulkopuolelle. Avoin talous ja markkinoiden avaaminen on EU:lle keskeistä sekä sisäisesti että maailmankaupassa.

Strategian hallinnointia pitää keventää ja sitoa entistä tiukemmin kansallisiin rakenneuudistuksiin. Panostusta parempaan sääntelyyn on jatkettava.

Uusi strategia on erotettava selkeästi kahteen osaan: yhtäältä yhteisön toimivallassa oleviin asioihin ja toisaalta niihin sektoreihin, joissa päätöksenteko on jäsenmaiden vastuulla.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Lissabonin strategian jatkovalmistelu on alkanut maailmanlaajuisen talouskriisin keskellä. Talousvaliokunta on ottanut kantaa strategiaan

aiemmissa vaiheissa lausunnoissaan (TaVL 2/2005 vp, TaVL 3/2008 vp) ja asettunut tukemaan strategian tarpeellisuutta. EU voi pärjätä kiristyneillä globaaleilla markkinoilla vain päättämällä yhteisesti kestävään kasvuun perustu-

van kilpailukyvyyn edistämisen ja yritysten toimintaympäristön helpottamisen keinoista. Valiokunta yhtyykin valtioneuvoston näkemykseen, että EU tarvitsee kestäväan kasvuun ja työllisyyteen keskittyvää strategiaa, joka perustuu ekotehokkaaseen ja vähähiiliseen talouteen.

Lissabonin strategian jatkosuunnittelun suurimmat haasteet ovat säilyneet entisellään. Jo valmisteltaessa nykyistä ohjelmakautta (2008—2010) tavoitteena oli karsia turhaa hallintoa ja keskittyä neljään keskeisimpään painopistealueeseen. Uudistusprosessin hitaus ja jäsenvaltioiden heikko sitoutuminen ovat olleet esteenä tavoitteiden saavuttamiselle. Talousvaliokunta pitää strategian onnistumisen edellytyksenä keskittymistä olennaisimpaan: sisämarkkinoiden vahvistamiseen, koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin sekä työllisyyden lisäämiseen ottaen huomioon viennin vahvistamisen vaatimukset.

Nykyinen taantuma, väestön ikääntyminen, ilmastonmuutoksen torjuminen ja globalisaatio ovat entistä suurempia haasteita EU:n talouden kasvulle, toisaalta juuri nyt yhteistä strategiaa voidaan pitää entistä tärkeämpänä. Taantuma on käynnistänyt monilla EU:n keskeisillä toimialueilla rakennemuutoksen, joka vaikuttaa jäsenvaltioiden sekä eri alueiden kasvumahdollisuuksiin ja edellyttää suurta sopeutumista niin teollisuudelta kuin työmarkkinoiltakin. Kuten talousvaliokunta on huomauttanut Itämeri-strategia-lausunnossaan (TaVL 25/2009 vp), haasteet luovat myös uusia innovaatioita. Ilmaston suojele luo merkittävää potentiaalia kestäväälle taloudelliselle kasvulle ja uusille, vihreille innovaatioille, väestön ikääntyminen on pakottanut kehittämään uusia teknisiä innovaatioita vanhusten palveluihin jne. Kestävyydestä on tehtävä kilpailuvaltti ja innovaatiot tulisi nähdä osana yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisua.

Sisämarkkinat ovat EU:n vahvuus, niiden toimivuuteen tulee panostaa edelleen. Toimivat ja avoimet sisämarkkinat ovat lähtökohtana monelle unionin strategioista ja kehityssuunnista; ikui-

sesta tavoitteesta tulisi päästä jo käytännön toimiin. Tämä edellyttää, että komissio valvoo jatkossa entistä tehokkaammin yhteisölainsäädännön voimaansaattamista ja puuttuu tarvittaessa epäkohtiin. Talousvaliokunta on Itämeri-strategiasta antamassaan lausunnossa (TaVL 25/2009 vp) nostanut esiin sisämarkkinoiden tehokkaan toiminnan vaikutukset myös EU:n ulkoiseen ulottuvuuteen niin lähialueillamme kuin globaalistikin.

Suomi lienee parhaimmasta päästä Lissabonin strategian tavoitteiden toteuttamisessa. Samanlaista sitoutumista tulee edellyttää kaikilta jäsenvaltioilta tai strategiaan panostamista on vaikea perustella. Strategia olisikin jatkossa syytä jakaa selkeämmin yhteisiin unionitasolla toteutettaviin toimiin ja toisaalta kansallisen päätöksentekovallan piiriin kuuluviin toimiin, joissa jäsenvaltiot voivat toimia omat lähtökohtansa huomioiden eri tahtiin. Talousvaliokunta toteaa lisäksi, että EU:n monialaisissa strategioissa asetettujen tavoitteiden ja politiikkatoimien tulee olla koherensseja ja toisiaan tukevia. Valiokunta viittaa Lissabonin strategian ja EU:n kestäväan kehityksen strategian sekä juuri hiljattain käsitellyn Itämeri-strategian yhteneväisyyksiin. Eri strategioiden synergiaetuja ei tule jättää huomioimatta, vaikka niiden integrointi ei olekaan tavoitteena.

Valiokunta yhtyy yleisesti valtioneuvoston asettamiin painopisteisiin ja painottaa strategian rahoituksen merkitystä. Taantumien keskellä ja joidenkin jäsenvaltioiden julkisten talouksien ollessa suuressa kriisissä saattaa olla vaikea vaatia lisää rahoitusta innovaatioihin ja osaamisen kehittämiseen. Toisaalta juuri ne luovat uusia mahdollisuuksia, kasvua ja hyvinvointia.

Lausunto

Lausuntonaan talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

TaVL 29/2009 vp — E 128/2009 vp

Helsingissä 3 päivänä marraskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Eero Lehti /kok
vpj.	Antti Rantakangas /kesk	Päivi Lipponen /sd
jäs.	Hannu Hoskonen /kesk	Marjo Matikainen-Kallström /kok
	Harri Jaskari /kok	Petteri Orpo /kok
	Anne Kalmari /kesk	Sirpa Paatero /sd
	Matti Kangas /vas	Oras Tynkkynen /vihr
	Toimi Kankaanniemi /kd	Markku Uusipaavalniemi /kesk
	Miapetra Kumpula-Natri /sd	Ulla-Maj Wideroos /r.
	Jouko Laxell /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Kirsi Pimiä.